

บทที่ 4

การอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบ

โครงสร้างเนื้อหา

1. การอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบ
2. องค์ประกอบของการอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบ
3. ขั้นตอนของการอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบ

สาระสำคัญ

1. การอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบ เป็นการคิดหาเหตุผลแบบอุปนัยที่ใช้การยกตัวอย่างหรือสภาวะการณ์ที่มีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกันในส่วนที่สำคัญมาเป็นแนวเทียบ และใช้ป็นสิ่งสนับสนุนว่าสิ่งที่เกิดขึ้นหรือเป็นจริงกับสิ่งหรือสภาวะการณ์หนึ่งก็น่าที่จะเกิดขึ้นหรือน่าที่จะเป็นจริงกับอีกสิ่งหรืออีกสภาวะการณ์หนึ่งด้วย

2. องค์ประกอบที่สำคัญของการอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบคือ การมีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกันที่สำคัญในส่วนที่นำมาใช้เป็นแนวเทียบ และการไม่มีความแตกต่างกันที่สำคัญในส่วนที่นำมาใช้เป็นแนวเทียบ

3. การอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบต้องมีขั้นตอนดังนี้คือ
 - 3.1 ระบุสิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ
 - 3.2 หาลักษณะเหมือนที่สำคัญที่มีใน 2 สิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ
 - 3.3 หาวว่ามีลักษณะแตกต่างที่สำคัญในส่วนที่เปรียบเทียบหรือไม่
 - 3.4 สรุปการอ้างเหตุผล

วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

หลังจากศึกษาบทที่ 4 แล้ว นักศึกษาจะ

1. เข้าใจการคิดหาเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบ
2. รู้ว่าการคิดหาเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบจะต้องมีองค์ประกอบใด และมีขั้นตอนในการคิดหาเหตุผลนั้นอย่างไร
3. สามารถหาลักษณะเหมือนหรือคล้ายคลึงที่สำคัญในส่วนที่นำมาใช้เป็นแนวเทียบของสิ่ง 2 สิ่งนั้นได้
4. สามารถหาความแตกต่างที่สำคัญในส่วนที่นำมาใช้เป็นแนวเทียบของสิ่ง 2 สิ่งนั้นได้
5. สามารถคิดหาเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบได้
6. สามารถบอกได้ว่าการคิดหาเหตุผลนั้น ๆ เป็นการอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบหรือไม่
7. สามารถบอกได้ว่าการคิดหาเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบนั้น ๆ เป็นการอ้างเหตุผลที่ดีหรือเป็นการอ้างเหตุผลที่ไม่ดี

1. การอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบ

การอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบ (argument from analogy) เป็นการคิดหาเหตุผลแบบอุปนัยที่ใช้การยกตัวอย่างหรือสภาวะการณ์ที่มีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกันในส่วนที่สำคัญมาเป็นแนวเทียบ และสรุปว่า สิ่งที่เกิดขึ้นหรือเป็นจริงกับสิ่งหนึ่งนั้นก็น่าที่จะเกิดขึ้นหรือเป็นจริงกับอีกสิ่งหนึ่งด้วย

โดยทั่วไปแล้ว เราใช้การอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบกันมาก เช่น พวกช่างซ่อมทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นช่างซ่อมเครื่องยนต์ เครื่องไฟฟ้า เครื่องจักรกล ช่างประปา ฯลฯ ต่างก็ใช้ความรู้และประสบการณ์จากการทำงาน หาลักษณะร่วมหรือคล้ายคลึงกันที่สำคัญของสิ่งที่รู้และทำมาแล้วในอดีตมาเป็นแนวเทียบกับปัญหาหรือกรณีในปัจจุบัน ในการค้นหาสาเหตุหรือสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหานั้น ๆ เพื่อที่จะแก้ไขซ่อมแซมให้ถูกจุด ใช้งานได้ดีดังเดิมได้ สำหรับผู้สื่อข่าวอสังหาริมทรัพย์และนายหน้าก็เช่นกัน พวกเขาใช้การคิดในลักษณะที่ใช้แนวเทียบของลักษณะร่วมหรือลักษณะต่างที่สำคัญของทรัพย์สิน เช่น ทำเล ที่ตั้ง ระดับคุณภาพของสินค้า และใช้ราคาที่ซื้อขายกันก่อนหน้านั้นหรือราคาต่ำสุดในการหาราคาซื้อขายที่ควรจะเป็นในขณะนั้น

ในทางกฎหมาย การคิดหาเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบก็มีอยู่เช่นกัน ในบทที่ผ่านมาเราได้เห็นการใช้การอ้างเหตุผลในลักษณะต่าง ๆ ที่ใช้กันในเรื่องการโต้แย้งกันทางคดีความ ไม่ว่าจะเป็นการใช้การอ้างเหตุผลโดยอาศัยสมมติฐานหรือข้อสันนิษฐานของตำรวจหรือนักสืบในการคลี่คลายคดี และการอ้างเหตุผลของทนายความในการแสดงให้ผู้พิพากษาเห็นว่าจำเลยมีเหตุขงใจในการกระทำนั้น ๆ หรือในทางกลับกันคือเพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำผิด โดยการแสดงหลักฐานอื่นอันการอยู่ในสถานที่อื่นในวันเวลาที่เกิดเหตุ (alibi) ซึ่งเป็นวิธีการพิจารณาความแตกต่างของมิลล์ เป็นต้น ในกรณีของการต่อสู้คดีและการตัดสินคดี ทั้งทนายความ และผู้พิพากษาก็ใช้การคิดหาเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบในการว่าความและพิพากษาคดี โดยการศึกษาจากคดีหรือคำพิพากษา/ฎีกาในคดีที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน แล้วอาศัยเป็นแนวเทียบในการว่าความต่อสู้คดีหรือพิจารณาพิพากษาคดีนั้น ๆ

ในการสรุปผลการทดลองทางวิทยาศาสตร์เพื่อนำมาใช้มัน เราก็ใช้การอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบกันมาก โดยเฉพาะในการทดลองต่าง ๆ ที่ทดลองกับสัตว์ หากได้ผลเช่นไรเราก็มักจะสรุปว่าจะเกิดผลเช่นเดียวกันกับคน

ในความเป็นจริงแล้ว การคิดหาเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบนี้ก็เป็นที่เราใช้กันอยู่เสมอในชีวิตประจำวัน ในลักษณะที่ว่า เมื่อเกิดปัญหาใดที่จะต้องแก้ไข เราก็มักจะใช้ประสบการณ์จากเรื่องหรือเหตุการณ์ในทำนองเดียวกันกับที่เราเคยประสบมาแล้วในอดีตนั้นเป็นแนวเทียบ เพื่อที่จะช่วยหาข้อสรุปว่าเราควรจะจัดการกับปัญหานี้หรือเรื่องที่เกิดขึ้นครั้งนี้อย่างไร

2. องค์ประกอบของการอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบ

ตัวอย่าง สภาวะการณ์ หรือกรณีที่จะยกมาใช้ในการอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบนั้นจะต้องมีองค์ประกอบดังนี้คือ

1. มีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกันที่สำคัญในส่วนที่นำมาใช้เป็นแนวเทียบ
2. ไม่มีความแตกต่างที่สำคัญในส่วนที่นำมาใช้เป็นแนวเทียบ

คำถามคือ เราจะทราบได้อย่างไรว่าความเหมือนหรือคล้ายคลึงใดที่สำคัญ และความแตกต่างใดที่สำคัญในส่วนที่นำมาใช้เป็นแนวเทียบ คำตอบก็คือ เราต้องอาศัยความรู้ในเรื่องดังกล่าว ซึ่งส่วนใหญ่แล้วก็มักจะไม่ค่อยมีปัญหา จะมีบ้างก็เป็นส่วนน้อยที่อาจจะต้องมีความรู้ในเรื่องนั้นเป็นพิเศษ

3. ขั้นตอนของการอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบ

การคิดหาเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบมีขั้นตอนดังนี้คือ

1. ระบุสิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ
2. หาลักษณะเหมือนหรือคล้ายคลึงที่สำคัญที่มีใน 2 สิ่งหรือ 2 สภาวะการณ์ในส่วนที่ต้องการเปรียบเทียบ
3. หาวามีลักษณะแตกต่างที่สำคัญในส่วนที่ต้องการเปรียบเทียบหรือไม่
4. สรุปการอ้างเหตุผล

ตัวอย่าง

ในการทดลองหาสารที่ก่อมะเร็งในคน นักวิจัยจะทดลองให้สารที่คาดว่า จะก่อให้เกิดมะเร็งนั้นกับสัตว์ทดลองระยะหนึ่งแล้วสังเกตผลที่เกิดขึ้น หากปรากฏ ว่าสัตว์เป็นมะเร็ง เขาก็จะสรุปว่า สารดังกล่าวจะก่อให้เกิดมะเร็งในคนเช่นกัน โดยการอ้าง เหตุผลจะเป็นไปในลักษณะนี้คือ

ขั้นตอนที่ 1 ระบุถึงสิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ ซึ่งในกรณีคือ การเปรียบเทียบ การตอบสนองของวัวและคนต่อสารชนิดหนึ่งซึ่งคาดว่าจะเป็ยสารก่อมะเร็ง

ขั้นตอนที่ 2 พิจารณาว่ามีลักษณะเหมือนที่สำคัญใดในคนและวัวที่ทำให้ คนและวัวมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสารนั้นเหมือนกัน ในกรณีนี้ลักษณะเหมือนที่สำคัญก็คือ การเป็นสัตว์เลี้ยงถูกค้ำยนมด้วยกัน ซึ่งก็ย่อมหมายถึงการมีลักษณะทางกายภาพหลาย อย่างที่เหมือนกันเช่น เป็นสัตว์เลือดอุ่น มีระบบประสาท หัวใจ คับ ไค ปอด ระบบ ไหลเวียนของโลหิต

ขั้นตอนที่ 3 พิจารณาความแตกต่างที่สำคัญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการ ตอบสนอง ทางกายภาพ สำหรับกรณีนี้ความแตกต่างดังกล่าวคือ วัวเป็นสัตว์กินพืช แต่คนเป็นสัตว์กินเนื้อ ซึ่งก็อาจจะมืผลทำให้แนวเทียบนั้นใช้ได้ไม่ดีก็ในส่วนที่เกี่ยวข้อง กับระบบการย่อยอาหารเท่านั้น

ขั้นตอนสุดท้าย เป็นการสรุป เมื่อพิจารณาโดยทั้งหมดก็จะเห็นว่า “คน” และ “วัว” นั้นมีลักษณะร่วมที่สำคัญกันอยู่มาก ดังนั้น การอ้างเหตุผลโดยการใช้แนวเทียบใน ส่วนของการมีปฏิกิริยาตอบสนองทางกายภาพต่อสารก่อมะเร็งว่า สิ่งที่เกิดขึ้นกับวัว คือ การเป็นมะเร็งซึ่งเป็นผลจากการได้รับสารก่อมะเร็งนั้นก็จะเกิดขึ้นกับคนเช่นกันนั้น น่าจะ เป็นการอ้างเหตุผลที่ดี (strong) คือ มีความเป็นไปได้สูง

กล่าวโดยสรุป การอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบนั้นเป็นการอ้างเหตุผลที่ตั้ง อยู่บนพื้นฐานของความเหมือนและปราศจากความแตกต่างที่สำคัญในส่วนที่เปรียบเทียบ อันเป็นการถือเอาว่าเมื่อสิ่งทั้งสองมีความเหมือนกันที่สำคัญในส่วนที่เปรียบเทียบ สิ่งที่เกิดขึ้นกับสิ่งหนึ่งก็น่าจะเกิดขึ้นกับอีกสิ่งหนึ่งด้วยเช่นกัน แม้ว่าเราจะไม่สามารถแน่ใจ ได้ก็ตามว่าความเหมือนกันนั้นจะคงอยู่ต่อไป

แม้ว่าการใช้การคิดหาเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบนี้จะเป็นวิธีที่ง่ายและเป็นประโยชน์ไม่น้อยในการช่วยให้เราได้ข้อสรุปที่น่าจะเป็น แต่มันก็ถูกมองว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการคิดหาเหตุผลแบบอุปนัยที่มีน้ำหนักหรือความถูกต้องน้อยที่สุด (weakest) เนื่องจากการคิดหาเหตุผลในลักษณะนี้ไม่ได้เป็นการพิสูจน์ (prove) แต่มันเป็นเพียงสิ่งที่ใช้สนับสนุน (support) ข้อสรุปเท่านั้น และถึงแม้ว่าเราอาจจะมีกรณีที่เป็นการอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบที่มีน้ำหนักมาก มีความถูกต้องมาก มันก็ยิ่งห่างไกลจากการเป็นสามัญการ (generalization) หรือการสรุปจากบางส่วนไปยังทั้งหมดที่น่าเชื่อถือ (reliable) เพราะการคิดหาเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบนั้นเป็นการสรุปจาก “ประเภท” (class) หนึ่งไปยังอีก “ประเภท” (class) หนึ่ง โดยอาศัยความเหมือนกันที่สำคัญในส่วนที่นำมาเทียบเป็นพื้นฐานหรือสิ่งสนับสนุน อย่างเช่นกรณีของการทดลองสารก่อนมะเร็งในวัว แล้วสรุปว่าจะเกิดผลในลักษณะเดียวกันกับคนนั้น เป็นการสรุปจากประเภท “วัว” ไปยังประเภท “คน” และด้วยเหตุนี้ จำนวนของตัวอย่างหรือกรณีที่นำมาใช้เป็นแนวเทียบจึงไม่มีผลต่อความน่าจะเป็นของข้อสรุปนั้น

กิจกรรมการเรียนรู้

1. จงบอกว่าคุณคิดว่าข้อความต่อไปนี้จริงหรือเท็จ

- ___ 1. การคิดหาเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบนั้นให้ข้อสรุปที่อย่างมากที่สุดก็เป็นเพียงความน่าจะเป็นเท่านั้น
- ___ 2. การอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบที่มีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกันในส่วนที่สำคัญนั้นก็จัดเป็นการอ้างเหตุผลที่ดีแล้ว
- ___ 3. ความจริงของข้อสรุปที่ได้จากการอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบนั้นต้องอาศัยการตรวจสอบด้วยวิธีการอื่น
- ___ 4. การอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบที่ดีนั้นนอกจากจะมีความเหมือนกันที่สำคัญในส่วนที่ใช้เปรียบเทียบแล้วก็จะต้องไม่มีความแตกต่างกันที่สำคัญในส่วนที่ใช้เปรียบเทียบด้วย

- ___ 5. ส่วนที่ใช้เป็นแนวเทียบ (area of comparison) ของการอ้างเหตุผล โดยอาศัยแนวเทียบนั้นก็คือเรื่องหรือสิ่งที่เปรียบเทียบเพื่อต้องการหาข้อสรุปนั่นเอง
- ___ 6. มนุษย์แต่ละคนมีความเหมือนกันในส่วนที่สำคัญในการมีปฏิริยาตอบสนองต่อตัวยาหรือการรักษาทางการแพทย์ ดังนั้นยาหรือการรักษาทางการแพทย์ที่ได้ผลดีกับคนหนึ่งก็จะได้ผลดีกับคนอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน
- ___ 7. การอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบนั้นไม่ได้เป็นการพิสูจน์ข้อสรุป แต่เป็นการสนับสนุนข้อสรุปนั้น
- ___ 8. ในทางกฎหมาย การแสดงให้เห็นว่า เหตุการณ์หรือคดีทั้งสองนั้นไม่มีลักษณะเหมือนหรือคล้ายคลึงกันในส่วนสำคัญที่จะนำมาใช้เป็นแนวเทียบได้นั้นก็ย่อมมีผลโดยตรงต่อการสู้คดีหรือการพิจารณาตัดสิน เพราะมันหมายถึงการใช้ข้อกฎหมาย มาตรา และคำพิพากษา ที่ต่างกัน
- ___ 9. การอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบทางสถิตินั้นเป็นการแสดงให้เห็นในส่วนที่เหมือนกันได้ดี แต่มันไม่ได้เป็นการสนับสนุนข้อสรุปแต่อย่างใด
- ___ 10. การอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบทางสถิตินั้นแท้จริงแล้วไม่อาจจัดได้ว่าเป็นการอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบเพราะขาดการมีลักษณะเหมือนกันที่สำคัญในส่วนที่ใช้เปรียบเทียบซึ่งเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นของการอ้างเหตุผลแบบนี้

2. จงวิเคราะห์ดูว่าการอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบต่อไปนี้เป็นการอ้างเหตุผลที่ดีหรือไม่ อย่างไร

- _____ 1. กรุงเทพฯเป็นเมืองใหญ่ในภาคกลาง เชียงใหม่เป็นเมืองใหญ่ในภาคเหนือของไทย กรุงเทพฯเป็นเมืองที่ไม่น่าอยู่ เพราะฉะนั้น เชียงใหม่ก็เป็นเมืองที่ไม่น่าอยู่เช่นกัน
- _____ 2. อาชญากรรมนั้นเหมือนกับสัตว์ป่าในแ่งที่มีนรกคุกคามความปลอดภัยของคน การกำจัดสัตว์ป่า นั้นเป็นผลดีกับสังคม ดังนั้นการกำจัดอาชญากรให้สิ้นไปจากโลกนี้ ก็จะเป็นผลดีกับสังคมเช่นกัน
- _____ 3. คุณพ่อคุณแม่จะพาหน้องซึ่งอายุ 15 และหน้องซึ่งอายุ 10 ขวบไปเยี่ยมคุณยายที่ป่วยอยู่ที่โรงพยาบาล แต่ให้หน้องซึ่งอายุ 3 ขวบนั้นอยู่บ้าน แต่หน้องไม่ยอมและให้เหตุผลว่า “ถ้าหน้องกับหน้องไปเยี่ยมคุณยายที่โรงพยาบาลได้ หน้องก็ค้ดองไปได้เช่นกัน เพราะหน้องก็เป็นลูกคุณพ่อคุณแม่และเป็นหลานคุณยายเหมือนกับหน้องและหน้องเหมือนกัน”
- _____ 4. ทนงซื้อรถยนต์มาใหม่เป็นรถญี่ปุ่น เก๋ง 4 ประตู สีตะกั่ว เบาะหนังแท้ และกินน้ำมันน้อย พิตชาก็ซื้อรถใหม่เป็นรถญี่ปุ่น เก๋ง 4 ประตู สีตะกั่ว เบาะหนังแท้เหมือนกัน เพราะฉะนั้น รถของพิตชาก็ค้ดองกินน้ำมันน้อยเช่นกัน